

ศึกษาศาสตร์ คืออะไร

วัน เดชพิชัย

ผู้เขียนเคยได้ยินนักศึกษา ของคณะศึกษาศาสตร์ ที่ปัตตานี บรรยายว่า ที่นี่ทำไม เขาให้เรียนวิชา ต่างๆ เหมือนกับวิทยาลัยครู หรือไม่กี่ มหา วิทยาลัยนี้ ทำไมเข้มงวดกวาดขันพวกเรา เหมือนกับพวกเรียน กศ.บ. บางคนก็บ่นว่า ฉันทุสสำหรับเลือกเรียน แผนกวิทยาศาสตร์ ตอน อยู่ มศ. ๕ แต่พอมาอยู่ที่นี่ เขาบังคับให้เรียน ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และ สังคมศาสตร์ ด้วย อย่างนี้ จะให้พวกเราคิดปเขาได้อย่างไร และบางครั้ง ผู้ปกครองนักศึกษาบางคน ถาม

ผู้เขียนว่า คณะศึกษาศาสตร์ เขาสอนวิชา อะไรกันบ้าง ลูกผมเรียนจบแล้วจะไปประกอบ อาชีพอะไรได้บ้างครับ และ ฯลฯ คำถาม ทำนองนี้เองที่สะกิดใจผู้เขียนว่า ยังมีคนอีกไม่ น้อยที่เข้าใจคำว่า ศึกษาศาสตร์ ไม่แจ่มแจ้ง หรือไม่เข้าใจเอาเลย แม้แต่คนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง อยู่กับคณะศึกษาศาสตร์บางคน ก็รวมอยู่ใน ประเภทนี้ด้วย เพื่อให้คนทั่วไปเข้าใจคำ ศึกษาศาสตร์ และสิ่งอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับ ศาสตร์ นี้ดีขึ้น ผู้เขียนจึงนำเรื่องนี้มาเขียนเป็นกราวพากย์

สำหรับวารสาร รุสมิแล ฉบับโฉมหน้าใหม่นี้

ศึกษาศาสตร์หมายถึงอะไร จากการปฏิบัติทางการศึกษาทั่วโลก จะพบว่าคำศึกษาศาสตร์มีใช้อยู่ ๒ ประเด็น คือ

ประเด็นที่หนึ่ง หมายถึง วิชาการชั้นสูง (Professional) ซึ่งเป็นวิชาที่ว่าด้วย การเตรียมบุคคลเพื่อให้ออกไปประกอบอาชีพครู อาจารย์ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ผู้เรียนวิชานี้จะต้องเรียนเกี่ยวกับ จิตวิทยาพัฒนาการและการศึกษา ปรัชญาการศึกษา ประวัติการศึกษา หลักสูตร วิธีสอน การบริหาร และการนิเทศการศึกษา การแนะแนว และบริการช่วยเหลือนักเรียน การวัดผลการศึกษา การวิจัยการศึกษา ฯลฯ บางที่แทนที่จะเรียกวิชานี้ว่าศึกษาศาสตร์ เราอาจจะใช้คำ วิชาการศึกษา แทนก็ได้ เพราะเมื่อแปลแล้วจะได้ความหมายอย่างเดียวกัน

ประเด็นที่สอง ใช้เป็นชื่อของ คณะ (School or Faculty) ได้แก่คณะศึกษาศาสตร์ที่มีอยู่ในมหาวิทยาลัยต่างๆ ความรับผิดชอบของคณะนี้ ก็คือสอนวิชาการชั้นสูง ตามความหมายในประเด็นที่หนึ่ง บางสถาบันทำการสอนวิชานี้เหมือนกัน แต่เรียกชื่อเป็นอย่างอื่นก็มี เช่น คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยวิชาการศึกษา เป็นต้น

ดังนั้นจึงพอจะสรุปได้ว่า คณะศึกษาศาสตร์ เป็นคณะหนึ่งของมหาวิทยาลัย ที่ทำหน้าที่ผลิตบัณฑิต เพื่อให้ออกไปเป็นครูอาจารย์และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ต่างกับวิทยาลัยครูอย่างไร

การที่จะพิจารณาว่า คณะศึกษาศาสตร์ แตกต่างหรือเหมือนกับวิทยาลัยครูหรือไม่นั้น ควรจะมีหลักเกณฑ์ในการตัดสิน ผู้เขียนได้ใช้หลักเกณฑ์ต่อไปนี้เป็นเครื่องพิจารณา คือ

ก. วัตถุประสงค์ ทั้งคณะศึกษาศาสตร์ และวิทยาลัยครู มีวัตถุประสงค์เหมือนกัน คือ เตรียมครูสาขาต่างๆ

ข. ระดับของการศึกษา ถ้าพิจารณากันในแง่ คณะศึกษาศาสตร์ ไม่เหมือนมัธยมวิทยาลัยครู ตรงที่สามารถให้ปริญญาได้ ส่วนวิทยาลัยครู ทำการเตรียมครูระดับต่ำกว่า คือเท่ากับระดับอนุปริญญาของคณะศึกษาศาสตร์เท่านั้น

ค. การปฏิบัติงาน ในเรื่องนี้ คณะศึกษาศาสตร์จะทำงานได้กว้างขวางกว่า เพราะเป็นการศึกษาระดับสูงกว่า จึงมีโอกาที่จะทำการเตรียมครูด้านอื่นๆ นอกจากครูวิชาการได้ด้วย เช่น ครูวัดผล ครูสอดักต้นศึกษา ครูบรรณารักษ์

ผู้บริหารการศึกษา ครูแนะแนว เป็นต้น

ง. **คุณภาพและปริมาณ** ของผู้ที่สำเร็จออกมา ถ้าพิจารณาผลงานของคณะศึกษาศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ กับวิทยาลัยครูแล้ว จะเห็นว่า ปริมาณของผู้สำเร็จจากวิทยาลัยครู มีมากกว่าหลายเท่า แต่ถ้ามองกันในด้านคุณภาพแล้ว ผู้สำเร็จจากคณะศึกษาศาสตร์ ย่อมสูงกว่าในด้านวิชาการ ส่วนด้านอื่น ๆ เช่น ความมีวิสัยทัศน์ ความมีวินัยในตนเอง ลักษณะการเป็นผู้นำ ฯลฯ นั้น ผู้เขียนยังไม่แน่ใจว่า โดยเฉลี่ยแล้วผู้สำเร็จจากที่ไหนดีกว่ากัน

คณะศึกษาศาสตร์ ต่างกับ วิทยาลัย วิชาการ - ศึกษาอย่างไร

ถ้าพิจารณากันในคำจำกัดความ วัตถุประสงค์ ภารกิจ การดำเนินงาน และคุณภาพของผู้ที่สำเร็จออกมา แล้วจะเห็นว่า ไม่มีอะไรแตกต่างกัน เพราะทั้งสองประเภทอยู่ในฐานะที่เท่าเทียมกัน ในด้านหลักสูตร ที่แตกต่างกันก็มีแต่สายวงราชการบริหาร ซึ่งสังกัดอยู่คนละกระทรวง คือ คณะศึกษาศาสตร์ ขึ้นอยู่กับมหาวิทยาลัย และ สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี ส่วนวิทยาลัย วิชาการ ศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เพราะเหตุว่า รับผิดชอบ ในด้านการเตรียมครู อาจารย์ อย่างเดียว จึงต้องมีชื่อเพียง วิทยาลัย นำหน้า ไม่มี

คำว่า มหา อยู่ด้วย และเพราะวิทยาลัยวิชากรศึกษา เป็นเพียง วิทยาลัย นี้เอง จึงเสียเปรียบ มหาวิทยาลัย ในด้านการบรรจุ การเลื่อนชั้นบุคคล และค่าระเบียบการปฏิบัติราชการบางเรื่อง เช่น ในวิทยาลัยวิชากรศึกษา ยังมีการสอบคัดเลือก สอบเลื่อนชั้นบุคคลอยู่ และขึ้นอยู่กับ ก.พ. ซึ่งในมหาวิทยาลัย ใช้เพียงการคัดเลือก โดยไม่ต้องสอบ และขึ้นอยู่กับ ก.พ. สรุปแล้ว คณะศึกษาศาสตร์ กับวิทยาลัยวิชากรศึกษา อยู่ในฐานะที่เท่าเทียมกัน จะแตกต่างกันบ้างเล็กน้อย ตรงที่ข้อปลีกย่อยของจรรยาปฏิบัติงานเท่านั้น

ควร ดำ เนิน งาน คณะ ศึก ษา ศาส ตร์ ทำ กัน อย่างไร

เนื่องจากคณะศึกษาศาสตร์ มิได้แตกต่างไปจากวิทยาลัยวิชากรศึกษา หรือวิทยาลัยครูมากนัก การดำเนินงานจึงเหมือน ๆ กัน และการเตรียมครูทั่วโลก ก็ดำเนินงานอย่างเดียวกัน คือ ต้องมีสิ่งต่อไปนี้

ก. **ความมุ่งหมาย** ในการกำหนดความมุ่งหมายนี้ คณะศึกษาศาสตร์ จะต้องกำหนดจากความต้องการและนโยบายของคณะว่า ต้องการผลิตครูระดับไหน ซึ่งพิจารณาได้จากความจำเป็น และปัญหาที่ประเทศเรากำลังประสบอยู่ นอกจากนี้ ยังต้องมีปรัชญาของตนเองว่า จะเน้นอะไร คือ

ต้องมีความคิดเบื้องหลังว่า เราต้องการสร้างคนไทยให้เป็นอะไร แล้วจึงเตรียมครูให้มีความรู้ความสามารถที่จะออกไปสร้างคนไทยให้เป็นไปตามที่เราต้องการ ที่กล่าวมานี้เป็นสิ่งที่ต้องคำนึงในการตั้งความมุ่งหมาย เพื่อให้นำไปปฏิบัติได้ ถ้าคณะศึกษาศาสตร์ ไม่มีความมุ่งหมายที่แน่นอนแล้ว ก็เท่ากับทำงานไปแบบตาบอด คือ ไม่รู้ว่าตนกำลังทำอะไรอยู่ เมื่อเป็นเช่นนี้เราจะสร้างชาติได้อย่างไร ไม่ว่าชาติใดถ้าสถาบันเตรียมครูของเขาไม่มีปรัชญา หรือความมุ่งหมายเป็นของตนเองแล้ว ชาตินั้นก็ยากที่จะพัฒนาประเทศให้ดีขึ้น และการดำเนินงานที่กำลังทำอยู่ ก็จะเป็นการสูญเปล่าด้วย เพราะมีแต่ลงทุนๆ ไป หากำไรไม่ค่อยจะได้ เพราะฉะนั้นคณะศึกษาศาสตร์ จึงควรจะต้องมีความมุ่งหมายที่แน่นอนว่า จะผลิตครูระดับใด กี่ระดับ และจะต้องคำนึงด้วยว่า ครูที่ผลิตออกมานั้นมีความรู้ดีเพียงไร ทำการสอนและกิจกรรรมต่างๆ ได้หรือเปล่า

ข. แนวการปฏิบัติ เพื่อให้ไปสู่ความมุ่งหมาย เมื่อคณะศึกษาศาสตร์มีความมุ่งหมายหรือปรัชญาของตนเองแล้ว ขั้นตอนต่อไปจะต้องทำการวางแผน

การปฏิบัติว่า ทำอย่างไรจึงจะบรรลุผลตามความมุ่งหมายที่วางไว้ ในการวางแผนการปฏิบัตินี้ จะต้องแบ่งงานออกเป็น ๒ ตอน คือ

๑. เกี่ยวกับเนื้อหา การที่จะกำหนดว่า จะสอนอะไรนั้น เป็นเรื่องของหลักสูตรนั่นเอง เกี่ยวกับเรื่องนึ่งการศึกษาทั่วโลกใช้หลักการเดียวกัน คือ ฝึกสามของการฝึกหัดครู เป็นหลักเสมอ ซึ่งได้แก่

องค์ที่ ๑ วิชาสามัญ (General Education) วิชาประเภทนี้ สอนเป็นวิชาบังคับ ให้แก่ผู้เข้ามาเรียนในคณะศึกษาศาสตร์ เพื่อให้เป็นคนรู้กว้างขวาง และมีความเป็นมนุษย์ยิ่งขึ้น นอกจากนั้นยังถือว่าเป็นพื้นฐานในการที่จะเรียนวิชาเอก วิชาโท ต่อไปด้วย

องค์ที่ ๒ วิชาเฉพาะ (Specialized Education) ได้แก่วิชาที่จัดสอน ตามที่ผู้เรียนถนัด และชาติต้องการ ซึ่งจัดโดยให้ผู้เรียนเลือกเรียนเอาเอง โดยมากจะออกมาในรูปของวิชาเอก และวิชาโท (ยังมีต่อ)